

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 138. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius02val-shoot-idm139771561365664/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

II.

For at bedømme Palladius' Oversættelse maa vi naturligvis kende hans Grundlag, vide, hvilke Forvanskninger der skyldes den tyske Oversætter, og hvilke Palladius alene bærer Ansvar for. Af Fortalen erfarer vi, at Palladius har benyttet en tysk Oversættelse, men nogen som helst nærmere Oplysning om denne Oversættelse meddeles ikke. Pall. skriver til Borchart v. Boyneberg, at han lod sig bevæge til at udsætte Savonarolas Udlæggelse af Miserere paa Dansk „den Tid ærlig og vellærd Mand Hr. Søren Persen . . bar mig Eders Bog, som I havde ladet udskrive samme Salme udi paa Tysk“, men den Bog, hvori Udskriften stod, er sikkert længst tabt; der er da intet andet at gøre end at sammenligne Palladius' Udgave med de bevarede tre tyske Oversættelser for at erfare, om muligvis en af disse har været Grundlag for Borcharts Udskrift og saaledes kan erstatte denne ved en Vurdering af Palladius' Text.

Den ældste Oversættelse, fra 1522, bestaar af to Tryk i Kvart; det første indeholder Udlægningen af Miserere, det andet Udlægningen af *In te domine speravi*. Titelne paa de to Tryk er:

Die weil sich in vil Crist gläubigen menschen in disen zeyten yrrige/ vnnnd parteysche hanndlung begeben. So ist ainem yetlichen gerechten notwendig/ ynniglich in grundt des hertzens zubetrachten den Psalmen Miserere mei deus. mitt auszlegung in disem büechlein würt angezaygt/ durch bruder Jeronimum Ferrariensem. Miserere mei deus. Gedruckt am XXX. tag Junius. Anno domini M.D.XXII. Jar.

Ain Auszlegung der dreyer versz des dreyssigisten Psalmen. In te domine speravi etc. gemacht durch bruder Jheronimum. Gedruckt an dem vierden tag des Hewmonats. Anno domini. M.CCCCC.XXII. Jar.

Den følgende Oversættelse, fra 1524, bestaar af ét Tryk i Oktav, der indeholder en Oversættelse af Luthers Forord

1523 og af Savonarolas Udlæggelse af Miserere, derimod ikke af Udlæggelsen af In te domine. Titlen er:

Eyn andechtige vnd kunstreyche betrachtung odder ausslegung Hieronimi Sauonarole/ vom Bapst verbrand/ vber den eynfunffzigisten Psalm/ Gott erbarm dich meyn. Trostlich allen Christen Gottes barmhertzicheyt die du ynn diesem buchleyn kansl spören. Wittenberg. MDXXiiij.

Spangenberg's Oversættelse (Udg. i Kwart Augsburg 1542 og Leipzig 1542 og senere) indeholder en Oversættelse af Udlæggelsen af Miserere, men hverken af Luthers Forord eller af Udlæggelsen af In te domine. Dens Titel er:

Der LI. Psalm Davids Miserere mei Deus durch den Christlichen Bruder Hieronymum Sauonarolam Prediger Ordens/ vom Bapst verbrandt/ in Gebets weise Lateinisch gestellt/ vnd Christlich ausgelegt/ Verdeutsch durch Johan. Spangenberg Prediger zu Northausen. 1542. Paa sidste Blad: Gedruckt zu Leipzig/ durch Nicolaum Wolrab. M.D.XLII.¹

Sammenligner man disse Oversættelsers Titler og Indhold med Palladius' Udgave, vil man se, at mens dennes Titel intet har fælles med de to ældre tyske Oversættelsers, er den en forkortet Gengivelse af Titlen paa Spangenberg's Oversættelse; ogsaa med dennes Indhold stemmer Indholdet af Palladius' Udgave overens, idet denne som hin kun gengiver Savonarolas Udlæggelse af Miserere. Paa Forhaand er det altsaa sandsynligt, at om nogen af de bevarede tyske Oversættelser har været Grundlag for Palladius', har det været Joh. Spangenberg's. Vi skal nu se, om en Sammenligning mellem de forskellige Oversættelsers Text bekræfter eller afkræfter denne Formodning.

I Indledningsbønnen, nærv. Udg. S. 170, L. 17—18, har Palladius: *Thi du est alene mit Haab/ min trøst/ oc min tilfluct;* 1522-Oversætt. har: *wann du allain bist mein hoff-*

¹ Exemplar af denne Udgave findes paa det kgl. Bibl. i Kbh., hvorfor der i det følgende citeres herefter. Augsburg-Udgaven har jeg haft til Laans fra Hamborg Stadsbibliothek. Dens typografiske Udstyr er noget forskelligt fra Leipziger-Udgavens, men Texten er ordret ens i de to Udgaver.

nung vnnnd mein zuflucht, 1524-Oversætt.: *denn du alleyn bist meyn hoffnung/ Du alleyn bist meyn zuflucht*; ingen af disse to Oversættelser har altsaa et Led svarende til „min trøst“; derimod lyder Stedet hos Spangenberg: *denn du bist allein mein hoffnung/ mein frost/ mein zuflucht*. Denne Overensstemmelse mellem Palladius' og Spangenberg's Text kunde dog skyldes, at begge gengav Originalen fuldstændigere end de to ældre tyske Oversættelser, men dette er ikke Tilfældet; Savonarolas Text lyder: *quoniam tu solus spes mea, tu solus refugium meum* (*Per che tu solo se la mia speranza: Tu solo il mio refugio*).¹ Formodningen om Afhængighedsforholdet mellem Palladius' Oversættelse og Spangenberg's synes altsaa at bekræftes. Nogle flere Parallelsteder skal anføres:

Nærv. Udg. S. 170, L. 30 flg. staar: *Thi ieg veed i sandhed/ at du est det høyeste gode/ ja begyndelse oc aarsage til alle ting. Jeg finder inted Naffn/ huormet ieg kand framsige din usigelige Maiestat*. Eftersætningen: Jeg finder inted Naffn osv. er paafaldende, da Forf. i Forsætningen jo har sagt, at han „i Sandhed ved, at Gud er det højeste Gode, altings Begyndelse og Aarsag“. Men Skylden er ikke Savonarolas. I Orig. lyder nemlig Texten: „Thi jeg ved, at du er det højeste, hvis du da overhovedet er noget bestemt og ikke snarere alle Tings Aarsag, hvis du da er en Aarsag — thi jeg finder intet Navn, hvormed jeg kan nævne din unævnelige Majestæt“ (*Scio enim te summam esse rem, si tamen es res et non potius omnium rerum causa, si tamen es causa. Non enim inuenio nomen quomodo tuam ineffabilem maiestatem nominare queam*). De tyske Oversættelser fra 1522 og 1524 gengiver dette uændret: *Ich waisz das du bist das allerhöchst wesen/ bistu anders ain wesen/ vnnnd nit fiül mer ain ursach aller wesen/ mag ich dich anders nennen ain ursach. Ich find kain namen etc.* (1522-Oversætt. Bl. A 2^r; — 1524-Oversætt. ikke væsentlig afvigende herfra), mens Spangenberg's Oversættelse

¹ I det flg. anføres kun i særlige Tilfælde den italienske Text.

lyder: *Denn ich weis für war/ das du das höchstie gut bist/ ja ein anfengliche vrsach aller dinge. Ich finde keinen namen etc.* Her er altsaa Forklaringen til Palladius' Textforvanskning.

S. 171, L. 31 staar: *Gud . . loed sig haarsfeste oc ihuel sla; denne lidet heldige Tautologi svarer til Spangenberg's: lassen creutzigen vnd födien, mens de ældre tyske Oversættelser kun har gekreützig (1522), an das kreutz geschlagen (1524), i Overensstemmelse med Originaltextens crucifixus est. Saadanne tautologiske Omskrivninger er meget almindelige hos Spangenberg, og Palladius har uden Undtagelse givet alle hans Tautologier.*

S. 174, L. 28—29 skriver P.: *tag al skyld fra mig/ tag al onskab bort/ alle Synder/ alle onde gierninger = Spangenberg: Nim alle schuld von mir/ nim hinweg alle bosheit/ alle sünde/ alle vbelthat; Orig. har derimod kun to Led: tolle culpam vniuersam, tolle reatum.¹*

S. 190, L. 12 skriver Palladius: *Hand er sandelige Gud oc Menniske/ Ja verdsens hieper oc det euige lif = Spangenberg: der ist warhaftiger Gott vnd mensch/ ja der Hellfer der welt/ vnd das ewige leben; men Halvdelen heraf skydes Oversætteren. Det tilsvarende Sted i Orig. lyder: hic est verus deus et vita æterna.*

Efter dette turde der næppe være Tvivl om, at Palladius som Grundlag har haft Spangenberg's Oversættelse og denne alene. Som et sidste Vidnesbyrd følgende: S. 181, L. 33 læser man, at Gud har skjult sin Visdom for denne Verdens Vise og aabenbaret den for de enfoldige „det er/ for arme Syndere/ oc for dine Hellige Propheter/ som haffuer giffuit oss saadant til kende“. At stille de Verdenskloge i Modsætning til Syndere og Profeter virker ligesaa forbløffende som Erklæringen om, at det er disse: Profeterne og Synderne, der har forkyndt Guds Visdom for Menneskene. Undersøger man Originalens Text, viser det sig da ogsaa, at denne er væsentlig forskellig fra

¹ De tyske Oversættelser fra 1522 og 1524 stemmer i dette og flg. Exx. med Orig. og anføres derfor kun undtagelsesvis.

Palladius' Oversættelse: Savonarola har som Modsætning til Verdens Vise stillet Guds Vise, Forkynderne af det gamle og ny Testament: de hellige Profeter og de ringe Fiskere (d. e. Apostlene); Originalens Udtryk er: *quia . . . reuelasti ea paruulis, id est humilibus piscatoribus et sanctis prophetis tuis (a humili pescatori et a sancti tui propheti)*. Overensstemmende hermed har den tyske Oversættelse 1522: *den klainen demütigen fischern vnd hailigen propheten* og Oversættelsen 1524: *denn kleinen demutigen Fischern/ deinen heyligen Propheten*. At Palladius, eller den der har afskrevet Oversættelsen, ikke læser *Sündern* for *Fischern* eller egenmægtig ændrer det velbegrundede Udtryk „Fiskere og Profeter“ til det meningsforstyrrende „Syndere og Profeter“, er jo utvivlsomt. Fejlen maa søges i Grundlaget for Palladius' Oversættelse — og den findes da ogsaa i Spangenberg's Text, som har: *den armen sündern vnd deinen heiligen Propheten*. Aarsagen til Fejlen her er letforstaaelig: Spangenberg har oversat efter den latinske (eller italienske) Original og i Skyndingen læst *peccatoribus (peccatori)* for *piscatoribus (pescatori)*.

Grundlaget for Palladius' danske Oversættelse har altsaa været Spangenberg's tyske. Allerede de faa ovf. anførte Exempler vil have vist, at Palladius har fulgt denne Oversættelse tro gennem Omskrivninger, Misforstaaelser og ligefremme Forvanskninger. Paa mangfoldige Steder, hvor Palladius' Text afviger fra Savonarolas, skyldes Afvigelseerne saaledes ikke Palladius, men Spangenberg. For at bedømme Palladius' Oversættelse maa vi da karakterisere Spangenberg's. Uoverensstemmelserne mellem denne og Savonarolas Original er af to Arter: dels ufrivillige, beroende paa Oversætterens mangelfulde Kendskab til det latinske Sprog og mangelfulde Forstaaelse af de Følelser og Tanker, Savonarola har givet Udtryk, dels tilsigtede, beroende paa Tidens Hang til sproglig Vidtløftighed, og — hvad der ikke er af mindst Interesse — paa den rettroende Protestants Forsøg paa at fjerne, hvad han ansaa for pa-

pistiske Reminiscenser. Lægger man Palladius' Text ved Siden af Originaltexten, vil man finde talrige Exempler paa enhver Art af de nævnte Uoverensstemmelser. Nogle enkelte skal nærmere omtales.

En ligefrem Læsefejl saa vi Exempel paa i Oversættelsen af Originalens *piscatoribus* ved „Syndere“ (ovf. S. 142); en ganske ensartet Fejl skyldes det, naar det om Peder, der fornægtede Kristus, hedder, at han „*saa underlige* [d. v. s. vidunderligt] *der henfalt*“ (nærv. Udg. S. 193, L. 29) — et noget overraskende Udtryk at bruge om Apostlens fejge Holdningsløshed; *underlige* er imidlertid en rigtig Gengivelse af den tyske Oversættelses *wunderbarlich*, men dette Udtryk skyldes, at Spangenberg har læst Originalens *miserabiliter* som *mirabiliter*!

En ubetydelig Ændring, men betegnende for, hvor lidet indtrængende Spangenbergs Forstaaelse af Originalen har været, findes i Palladius' med Spangenbergs overensstemmende Oversættelse S. 200, L. 7: *Men Aanden plaffuer sig aleniste for syndsens skyld/ at hun haffuer syndet mod dig/ min Gud/ som hende burde/ at frycte oc elske*. Dette skal gengive Originalens: „Men Aanden knuges ved sin Brøde, naar den har gjort Gud, som den elsker, imod“ (*Spiritus vero contristatur de culpato, quia iecit contra deum quem amat*). Savonarola har følt, hvor smerteligt det var at volde den ondt, man holdt af, men Spangenberg har omtydet Originalens menneskelige Følelsesudbrud til det moraliserende — og ganske meningsløse — *Aber der geist engstet sich allein der sünden halben das er wider dich/ mein Gott/ gehandelt hat/ den er billich solt fürchten vnd lieben*. Som om det voldte Smerte at gøre Uret imod den, man burde elske!

Ikke mindre misvisende er Oversættelsen ndf. S. 174, L. 36 flg.: *affslet icke alleniste min Skyld/ men ogsaa Pinen/ Ja ogsaa roden oc optendelse til alle Synder*; d. v. s. Synderen beder, at Gud maa borttage ikke blot hans Brøde, men ogsaa Pinen (d. e. Straffen derfor), ja ogsaa Aar-

sagen dertil Rækkefølgen er paafaldende; men Skylden er heller ikke her Savonarolas. Det tilsvarende Sted i Orig. lyder nemlig: „Udslet ikke alene min Skyld og Brøde, men tilintetgør ogsaa det Tønder, hvorfra Synden næres“. Denne toleddede Stigning har imidlertid ikke været tilstrækkelig for Spangenberg, som derfor har tvedelt det første tautologiske Udtryk, hvorved den uheldige treleddede Klimax er fremkommet. Originalens *non solum culpam et reatum, sed etiam peccatorum fomitem deleas* er hos Spangenberg blevet: *tilge nicht allein meine schuldt/ sondern auch die straff/ ja die wurtzel vnd zündel aller sünde*.

Den samme Tilbøjelighed til at lade Tankens Klarhed vige for en tilslørende Retorik saa vi Exempler paa i hans tautologiske Omskrivninger (S. 170 L. 17, S. 171 L. 31, S. 174 L. 28, S. 190 L. 12, se ovi. S. 139 flg.). Denne Tilbøjelighed kan ganske forvanske Texten. I Udlægningen af V. 14 skriver Savonarola: „Hjælp mig derfor, o Herre ... thi ellers vil jeg bukke under i saamangfoldige Kampe: Kødets begærer mod Aanden, Verden trænger mig fra alle Sider, Djævelen sover ikke.“ I sin Drift til Bedre-Mageri har Spangenberg efter Gal. 5.17 udvidet det første Led *caro concupiscit aduersus spiritum* til *Das fleisch gelüestet wider den geist/ vnd den geist wider das fleisch*, hvorved unægtelig det ene Led bliver til to, men det andet (i Sammenhængen) ophæver det første. Palladius følger naturligvis sin Kilde: „Kødet begerer mod Aanden/ oc Aanden mod Kødet“ (ndf. S. 193 L. 24). Ganske samme Forbedring er foretaget i Udlæggelsen af 7. Vers (se Noten til S. 178 L. 26).

Undertiden har Spangenberg svækket Originalens Udtryk, fordi han har fundet dets sanselige Energi stødende. I Betragtningerne over det 8. Vers trygler Savonarola Gud om Naade med disse Ord: *occurrere mihi et osculum oris tui da*; de ældre tyske Oversættelser bevarer Billedets Sanselighed (der er overført fra Luk. 15.20); saaledes lyder Texten i Oversættelsen 1522: *Lauff mir entgegen/ gib mir den kusz deines munds*, men Spangenberg gengiver Stedet:

Begegene mir vnd nim mich freundlich an, hvorefter Palladius oversætter: *Gack imod mig oc Anamme mig venlige* (ndf. S. 180 L. 34). I Udlægningen af 14. Vers staar der i Orig.: „Hvi skulde jeg ophøre at bede . . Du, Herre, opfordrer mig jo selv til at bede og banke paa indtil Paa-trængenhed“ (*ad petendum et pulsandum vsque ad importunitatem*). Spangenberg svækker Udtrykket til: . . . *zu bitten/ zu suchen vnd anzuklopfen*, hvorfor Palladius har: *at bede, lede oc bancke* (ndf. S. 191 L. 16).

I Definitionen af Gud som „det højeste Gode“ (ovf. S. 140—141) har vi et Exempel paa, hvorledes Spangenberg i sit Forsøg paa at tydeliggøre Originalens Mening ganske forvansker denne. Saaledes ogsaa — for at nævne endnu et Exempel — i Oversættelsen ndf. S. 191 L. 9: *Jeg beder dig ogsaa min Herre/ om din Sønns Christi kierligheds Brød/ som hand deler med alle sine vdualde* = Spangenberg: *Ich bitt auch/ mein Herr/ umb das brod der liebe deines Sønns Christi/ welchs er allen seinen gleubigen mittelt*, mens Orig. mere haandgribeligt har: „Jeg beder dig ogsaa om Kristi Kærligheds Brød, thi han uddeler sig selv til alle ligesom et Brød“ (*qua se sicut panis omnibus communicat*).

Omvendt kan Spangenberg ved sin Ukyndighed i Latinen komme til at give et Billede en massiv Haandgribelighed, som det ikke har i Originalen. Idet Savonarola søger Trøst i Jesu Ord om Bønnen i Luk. 11:11—12: „Hvis en Søn bad sin Fader om en Fisk, mon han da vilde give ham en Slange, eller om han bad ham om et Æg, mon han da vilde give ham en Skorpion“, slutter han: „Jeg beder Dig, Herre, om Haabets Æg: ligesom man af Ægget forventer Ungen, saaledes lad mig naa fra Haabet om din Salighed til Synet deraf.“ Dette gengives hos Palladius: *Jeg beder dig min Herre om Haabens æg/ Thi lige som mand haaber sig/ at faa en kylling aff æget/ saa hielp mig ogsaa ved haabet/ til din Saligheds skin* (ndf. S. 191 L. 1).

„Kylling“ svarer til Spangenberg's *hünlin*, men dette er jo en noget upoetisk Specification af Originalens *pullus*.¹

De her nævnte Uoverensstemmelser mellem Palladius-Spangenberg-Oversættelsen og Savonarolas Original skyldes dels ligefremme Læsefejl, dels Ukyndighed i Originalens Sprog parret med Ønsket om i Oversættelsen just at give Sproget større Flugt og mindre Voldsomhed. Men ved Siden af disse i hvert Fald halvt ufrivillige Ændringer af Originalens Indhold, findes som nævnt i en Række Tilfælde helt bevidste Fordrejninger af Savonarolas Text.

I Udlægningen af Verset: „jeg vil lære Overtrædere dine Veje“ staar der i Orig.: „Præster følge en Vej, Munke en anden, Stoddere en tredje, Gifte en, Ugifte og Afholdende en anden, fromme Jomfruer en tredje, Fyrster følge en, Lærde en anden, kort de forskellige Arter af Mennesker drager ad forskellige Veje til det himmelske Fædreland“ (*per aliam namque incedunt Clerici, per aliam Monachi, per aliam mendicantes, aliamque tenent matrimonio conjuncti, aliam in viduitate degentes et continentes, aliam virgines, aliam sequuntur Principes, aliam Doctores, denique diversi status hominum per diversas vias ad patriam caelestem proficiscuntur*). Denne Inddeling af Kristenheden har ikke passet Spangenberg. „Præsterne“ har han naturligvis bevaret, „Munkene“ har han lige saa selvfølgelig

¹ At dog ogsaa Savonarola kan bruge Billeder, hvis Massivitet i hvert Fald for vor Tid virker stødende, kan sig. Sted i Udlægningen: af 19. Vers give et Exempel paa. Det hedder her: *Dum enim peccati in mortariolo cordis colligantur et pistillo conpunctionis contunduntur, in pulueremque rediguntur atque aquis lacrymarum humectantur, inde fit ungentum et sacrificium suavissimum tibi*. Spangenberg gengiver dette uændret, og Palladius følger Spangenberg tro (se ndf. S. 200 L. 15 flg.). Ogsaa i den ndf. omtalte Oversættelse fra 17. Aarh. er Stedet gengivet uden Forsøg paa at forædle Billedet: *Thi naar jeg forsamler mine Synder udi mit hiertis Morter/ oc med Anger og Ruelsens Støder synderstøder dennem til Pulffuer/ oc vedsker dennem med Poenitentzis Taare; saa bliffuer en kostelig Salve der aff/ ja it tæckeligt Offer*. Oversættelsen fra 19. Aarh. (se ndf. S. 163) ombytter derimod *Morter, Støder og Pulffuer* med mindre upoetiske Udtryk.

slettet, „Fyrsterne“ har han ikke blot bevaret, men har med skyldigt Hensyn sat dem først, hvorimod han betegnende nok aldeles har udeladt „Stodderne“; Slutningen har han efter sin Sædvane givet en moraliserende Form, saa hele Sætningen lyder: *Es sey nu der regierende stand/ Predigerstand/ Ehestand/ Jungfrawstand/ witwenstand/ oder der gleichen/ Ein jglicher hat seinen beruff/ wo er den selbigen nach deinem befehle im glauben volbringt/ so ist er schon auff deinem wege/ der in füret gen himel/ vnd zum ewigen leben.* Palladius følger Spangenberg ordret: *vere sig nu Overigheds Stad/ Predicke Embedis Stat/ Ecteskabs Stat/ Jomfrudoms Stat/ Vidues Stat eller ander saadanne/ huer haiffuer sit kald/ der som hand det volkommer effter din befaling i Troen/ saa er hand allerede paa dine Veye/ som føre hannem til Himmelen/ oc til det ewige Liff* (ndf. S. 195 L. 32 flg.).

Udlægningen af det følgende Vers „Frels mig fra Blod“ er af Spangenberg tilpasset efter den fejlagtige Opfattelse af Blod som Blodskyld, uden Hensyn til at de af Savonarola brugte Lignelser derved ganske ødelægges. Savonarola skriver: „Fri mig fra Blod, min Gud! . . . Jeg drukner i Strømme af Blod (*in multis sanguinibus suffocor*), og fra deres Dyb raaber jeg til Dig: Herre, Herre, hør min Røst, tøv ikke, thi jeg er Døden saare nær . . . Blodhavets Malstrøm drager mig mod Aigrunden (*gurgites sanguinum me trahunt ad inferos*), frels mig, at jeg ikke skal omkomme.“ Dette gengiver Spangenberg: *Errette mich von den Blutschulden . . . Mein Gott/ Die blutschulde wollen mich erseuffen. Derhalben aus der tieffe der selbigen ruff ich Herr zu dir/ Herr höre meine stimme/ Verzeuch nicht mein Herr/ Denn ich bin in den blutschulden schier gestorben . . . Die tieffen der blutschulde ziehen mich bis in die helle/ Hilff mir Herr/ das ich nicht verterbe.* Og Palladius overfører trøstigt paa Dansk Spangenberg's mærkelige Lignelser om Blodskylden (se ndf. S. 196 L. 12 flg.).

I Betragtningerne over Salmens sidste Vers („Da — naar

Jerusalems Mure atter er rejste — skal Du finde Lyst i Retfærdigheds Ofre, Brændofre og Helofre. Da skal man ofre unge Tyre paa dit Alter“) har Fordrejninger og Misforstaaelser hobet sig sammen, saa denne gribende Bøn har tabt baade sin Mening og sin lyriske Kraft. Savonarola skildrer Kristenhedens Forfald paa hans Tid: „Hvor er der nu Spor af Apostlenes Herlighed? Hvor af Martyrernes Kraft? Hvor af Forkyndernes Høst? Af Munkenes hellige Enfold? Af de ældste Kristnes Kraft-Gerninger? (*Vbi nunc Apostolorum gloria? vbi martyrum fortitudo? vbi prædicatorum fructus? vbi monachorum sancta simplicitas? vbi primorum Christianorum virtutes et opera?*) Spangenberg gengiver *monachorum* ved *der Mönche und geistlichen* og *virtutes et opera* ved *glaube/ tugenthafftig leben und wercke*. Palladius' Oversættelse, i hvilken Omtalen af Munkene helt er udeladt, lyder: *Huor er nu Apostlernis herlighed? Huor er de hellige Martyrers sterckhed? Huor er predickernes Nytte oc Lycke? Huor er de Aandeliges enfoldighed? Huor er den første Christen Tro/ dygdelig Leffnet oc Gerninger?* (S. 203 L. 21 flg.). Som her de papistiske Munke er erstattet af det vagere Udtryk „de Aandelige“ og den lutheranske Fordring om Tro er føjet til den katolske om gode Gerninger (sml. Noten til S. 204 L. 5), saaledes ændres den følgende Sætning helt i lutheransk Aand. I Orig. hedder det: „Da vil du med Glæde modtage dem, der lever et helligt Liv, naar de bringer sig selv som Offer, naar de, frigjorte for al Sløvhed og rensede for al Lunkenhed, lader Guds Kærligheds Brand fortære hele deres Væsen“ (*tunc grata tibi erunt holocausta religiosorum, qui relicto torpore et tepiditate eliminata, incendio divini amoris omni ex parte consumabuntur*). Denne Askensens Helliggørelse forvendte Spangenberg til Lutheranismens Forherligelse: *Denn werden dir auch gefallen die offer der ordensleut/ wenn sie nach abgelegter faulheit/ vnd vergessenheit Göttlicher schriftt/ mit Göttlicher liebe angezündt/ vnd in den Götlichen diensten*

fleissig werden/ anhalten vnd fortfaren = Palladius (ndf. S. 203 L. 33 fig.): da skal ocsaa det Offer vel behage dig/ som det Aandelige Ordens Folck skal gøre/ Naar de eifter deris lange ledighed/ oc den hellige Scriffis forglemmelse bliffue optende met Guds kierlighed/ oc bliffue siden varactige oc sted wdi Guds tieniste. Savonarola skildrer videre denne Naadens Tid, da man „skal ofre Kalven paa Guds Alter, d. v. s. sit eget Legeme paa Korset, til Lidelse og Død: Da skal Kirken blomstre, da skal den udvide sine Grænser, da skal Guds Lov genlyde fra Jordens yderste Egne, Fryd og Glæde skal opfylde Jordens Kreds“. Og idet hans Sind, der har kvæget sig ved Fremtryllesen af Jorderigs Fryd, nu vender sig indad mod ham selv, der martret i Tvivl om, at de Ofre, han har bragt og vil bringe, er Gud velbehagelige, saa han ved Guds Naade skal blive salig, udbryder han: „Herre, jeg beder dig, hvad da skal ske, lad det ske mig nu . . . at du vil modtage mig selv som et Retfærdigheds Offer, et Helliggørelsens Brændoffer, et fromt Livs Heloffer — som en Kalv paa dit Kors! Maatte det forundes mig ved dettes Hjælp at vandre bort fra denne Jammerdal til den Herlighed, som du har beredet for dem, som elske dig!“ Denne gribende Slutningsbøn er kun halvt forstaaet af Spangenberg, og idet den Afskrift, Palladius har haft som Grundlag, paa dette Sted maa have oversprunget to Linjer i Spangenbergs Text, er Palladius' Oversættelse blevet ganske uden Mening. En Jævnstilling mellem Savonarolas Orig., Spangenbergs Oversættelse og Palladius' Gengivelse heraf vil vise Forholdet:

<i>Savonarola</i>	<i>Spangenberg</i>	<i>Palladius</i>
<i>Fiat obsecro domine nunc mihi illud tunc, vt miserearis mei se- cundum magnam mise- ricordiam tuam, vt sus- cipias me in sacrifi- cium iusticiæ in obla-</i>	<i>So bitt ich dich nu/ mein Gott/ mein Herr/ sey mir gnädig nach deiner güte/ vnd tilge meine sünde nach dei- ner grossen barmhertz- igkeit/ auf das du mich</i>	<i>Der faar beder ieg dig nu/ Min Gud/ min Herre/ Ver mig nådig eifter din Miskundhed oc som it Brændoffre/ oc it helligt Aandeligt Leffnis ganske Offer/</i>

tionem sanctimoniam, in holocaustum religiosam vitam, et in vitulum cruce cruce tue	annemest/ als ein op- ffer der gerechtigkeit/ vnd als ein brandopffer vnd gantzopffer eines heiligen geistlichen le- bens/ ja als einen farren deines creutztes vnd sterbens/	Ja som en Oxen aff dit kaars oc død/ ¹
--	--	--

De her anførte Exempler, som med Lethed kunde mangedobles³, viser, at den Gengivelse, i hvilken Palladius modtog Savonarolas Skrift, var fuld af baade ufrivillige Misforstaaelser og tilsigtede Forvanskninger, fordi Oversætteren ikke forstod og ingen Samfølelse havde med det Sprog, Forfatteren talte. Vi skal nu undersøge, hvorledes Palladius meddelte denne Text i dansk Oversættelse.

III.

Som vi saa af Forordet, var Grundlaget for Palladius' Oversættelse en Afskrift, ikke et Tryk. Dette mærkes i Oversættelsen. Adskillige Fejl i denne skyldes utvivlsomt, at Palladius har læst et Ord urigtigt i Afskriften, andre at Afskriveren har gengivet Spangenberg's Text skødesløst.

Nogle Exempler.

S. 170 L. 19 ndf. hedder det: *Jeg vil vdøse iammerlige ord/ oc it aluorlig klagemaal*, men Spangenberg har: *Ich wil ausgiessen schmerzliche wort/ vnd engstliche klage* (Orig.

¹ Oversættelsen fra 1643 har: *Saa beder jeg dig nu min Naadige GVD oc HERRE vær mig dog Naadig efter din store Barmhertighed/ oc udslet alle mine mangfoldige Synder/ for din store Naade oc Godheds skyld/ paa det du mig kanst annamme oc antage/ som it Retfærdigheds oc velbehageligt Offer/ oc som it Brend-Offer oc Hele-Offer/ min hullig og Aandelig Lefnütz/ ja som din Kaarszis oc Pjnis Oxen/*

² De vigtigste andre Uoverensstemmelser mellem Palladius' Oversættelse og Savonarolas Orig., der skyldes Forvanskning af denne i Spangenberg's Text, er omtalt i Noterne til S. 171 L. 3—4, S. 172 L. 14—17, S. 176 L. 16—20, S. 177 L. 22, S. 179 L. 27, S. 182 L. 24, S. 184 L. 8, S. 186 L. 23, S. 189 L. 14, S. 190 L. 10, S. 192 L. 12, S. 199 L. 17—25, S. 202 L. 4, S. 203 L. 4, S. 204 L. 5.